

Vitenskapelig navn: *Lemna trisulca* L.

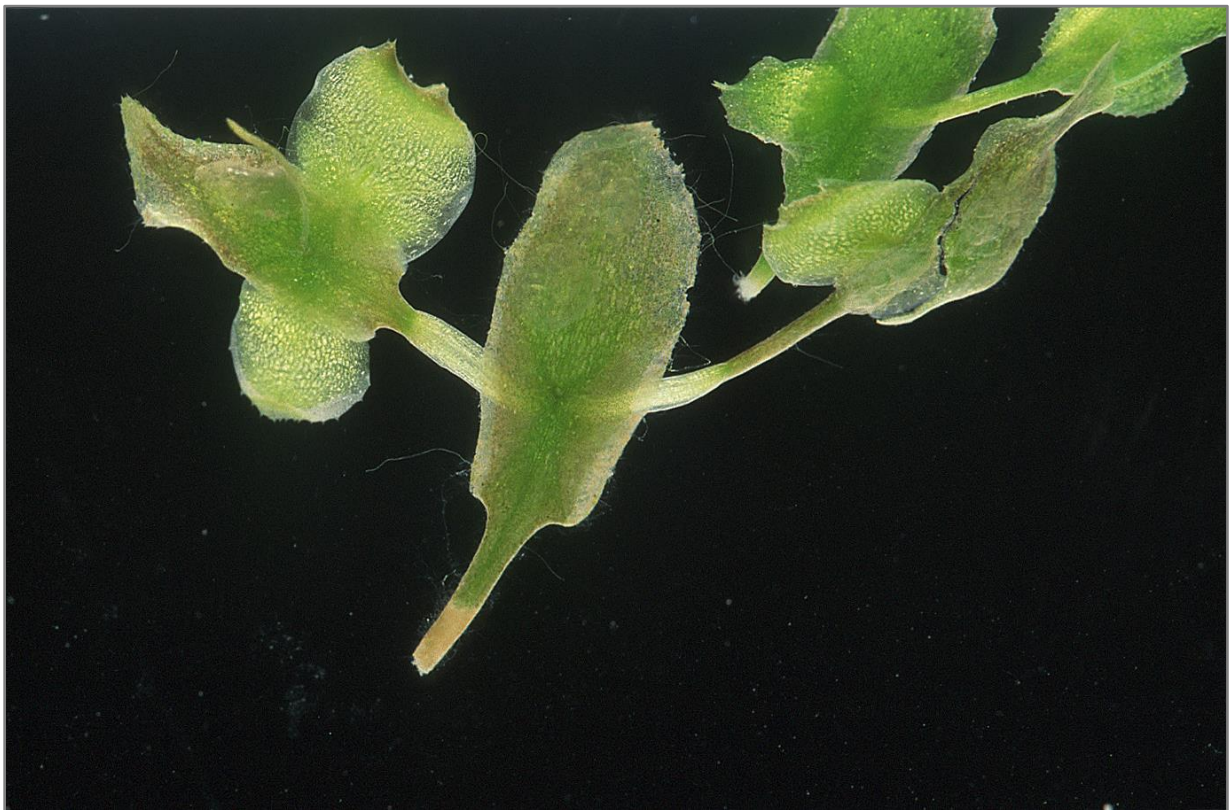
Norsk navn: **Korsandemat**

Familie: Araceae - Myrkonglefamilien¹

Artsbeskrivelse

Korsandemat *Lemna trisulca* er en liten, frittflytende vannplante (lemnide). Den flyter alltid under vannoverflaten i motsetning til andre andemat-arter.

Planten består av sterkt omdannede bladskiver som får sideskudd slik at opptil 30-40 individer kan henge sammen i én koloni (figur 1). De nye skuddene dannes fra yngelommer i bladkanten og hvert skudd har to slike sidestilte lommer slik at bladskivene får form som et kors. Bladskiven har en midtstilt tynn rot uten rothår, men med en gjennomsiktig rotkappe ytterst. Ytre del av rota er ofte krummet så røttene lett kan hekte seg fast i hverandre eller i annen vegetasjon.

Figur 1. Korsandemat *Lemna trisulca*. Plantene står fortsatt grønne under is. 2X forstørret. Arnestad, Asker. Foto: ©Birna Rørslett.

Bladskivene er oftest mørkt grønne, gjerne med et anstrøk i grått, og er mer eller mindre gjennom-siktige. I omriss er de smale og noe tilspisset i bladspissen. Bladskivene blir omtrent 1 cm lange, men er ofte kortere. De har en tydelig hovednerve som løper helt ut i bladspissen, samt to utydelige side-nerver. Fra rotfestet går det en tynnere og smalere del bakover ('stipe'). Bladkanten er fint sagtakket mot bladspissen (figur 2).

¹ Tidligere regnet til en særskilt familie Lemnaceae – andematfamilien

Korsandemat blomstrer svært sjelden. Blomsten dannes i en yngelomme på siden av bladskiven, er uten blomsterdekke og består bare av to støvbærere og en griffel omgitt av en lav, tynn hinne (spatha). Frukten er en kapsel med ett frø.

Skuddkjedene flyter under vannflaten (figur 3) og kan bli lange og omfattende på bølgebeskyttede steder, men brytes hurtig opp straks vannbevegelsene øker. Den fintakkete bladkanten gjør at bladskivene lett setter seg fast i annen vegetasjon og dermed indirekte beskyttes mot ytre påvirkninger.

Figur 2. Bladkanten er fint sagtakket spesielt omkring bladspissen. 5X forstørret. Fredrikstad, Østfold. Foto: ©Birna Rørslett.

Arten er flerårig, men har ikke spesialiserte overvintringsorganer (vinterknopper, turioner). Hele planten synker ned mot bunnen senhøstes og overvintrer der. Korsandemat kan også finnes innefrosset i is og noen skudd vil alltid overleve slik påkjenning, i det minste om det ligger anlegg til sideskudd i yngelommene.

Figur 3. En omfattende skuddkjede og nettverk av bladskiver av korsandemat. Legg merke til de krumme endene på rottrådene. Pasvik, Finnmark. Foto: ©Birna Rørslett.

Økologi

Korsandemat foretrekker mesotrofe-eutrofe og kalkrike (> 10 mg Ca/l) vannforekomster, og har sine største forekomster i mindre dammer og små innsjøer (Lid og Lid 2005, Schou m.fl. 2017). Den er mer sjelden å finne i elver, med mindre vannstrømmen er svært lav og det finnes bakevjer hvor skuddene kan bygge opp lokale kolonier. I og med at den vokser nedsenket i vannet er den sannsynligvis noe mer sårbar overfor eutrofiering enn andre andemat-arter.

Korsandemat kan ofte sameksistere med andre lemnider (bl.a. andemat *Lemna* spp.). Den danner et eget samfunn sammen med bl.a. små smalbladete *Potamogeton*-arter og hornblad *Ceratophyllum demersum*.

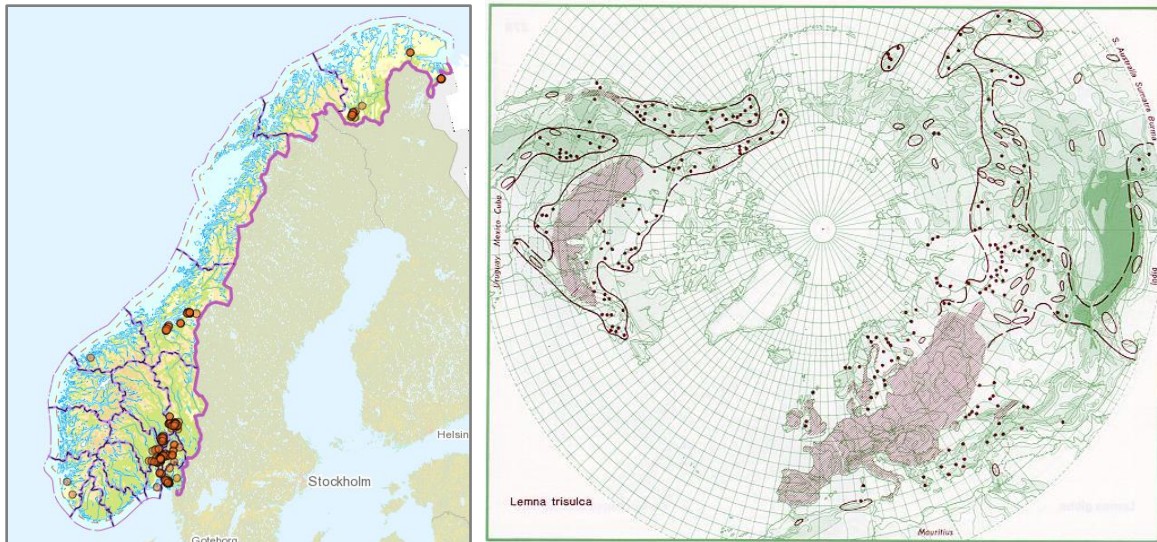

Figur 4. Masseforekomster av korsandemat utvikles bare på vind- og bølgebeskyttede voksesteder. Her vokser korsandemat med følgeartene hornblad *Ceratophyllum demersum* og butt-tjønnaks *Potamogeton obtusifolius* innfiltret i den tette kolonien. Fredrikstad, Østfold. Foto: ©Birna Rørslett.

Utbredelse

Korsandemat er ganske sjelden hos oss, men finnes både i sør og nord (Lid og Lid 2005). Artens hovedforekomst er i lavlandsstrøk omkring Oslofjorden og i innlandet opp til Mjøstraktene. Et område i Trøndelag er et annet, mindre kjerneområde. Korsandemat finnes også i indre strøk av Finnmark. Disse tilsynelatende isolerte lokalitetene kan knyttes til nordsvensk og finsk utbredelse av arten.

På verdensbasis har korsandemat en sirkumboreal utbredelse, og er tilfeldig innført i andre verdensdeler.

Figur 5. Utbredelse av korsandemat i Norge (artskart.no, hentet 9.10.2019) (venstre) og på den nordlige halvkuile (Hultén og Fries 1986) (høyre).

Rødlistestatus

Korsandemat *Lemna trisulca* er vurdert som nær truet (NT) på grunn av begrenset utbredelse og tilbakegang i forekomst og habitatkvalitet (Solstad m.fl. 2021).

Hovedkjennetegn

Korsandemat kjennes på:

- frittflytende liten plante med små bladskiver i kjeder
- sideskudd som står vinkelrett på bladskivene gir et korsformet omriss
- bladskiver sagtannet i frontpartiet

Forvekslingsarter

Det særpregete utseendet til korsandemat, samt dens frittflytende levevis, gjør det vanskelig å forveksle den med noen andre arter i vår vannflora.

Referanser

- Hultén, E. & Fries, M. 1986. Atlas of North European Vascular Plants north of the Tropic of Cancer. Koeltz Scientific Books, Königstein, 498 s
- Lid, J. & Lid, D.T. 2005. Norsk flora. Det Norske Samlaget. 7. utg. Red. Reidar Elven.
- Schou, J. C., Moeslund, B., Båstrup-Spohr, L., Sand-Jensen, K. 2017. Danmarks vandplanter. BFN's Forlag.
- Solstad H, Elven R, Arnesen G, Eidesen PB, Gaarder G, Hegre H, Høitomt T, Mjelde M og Pedersen O (24.11.2021). Karplanter: Vurdering av korsandemat *Lemna trisulca* for Norge. Norsk rødliste for arter 2021. Artsdatabanken. <https://www.artsdatabanken.no/lister/rodlisteforarter/2021/13792>.